

Félreeső

„Add föl!”

(Franz Kafka)

Hol lehetek. Az úton, mely visszafelé százszor olyan hosszúnak tűnt, volt időm gondolkodni. Odatérdelek a lábaim elé, elsuttogom az eltékozolhatatlant. Ám a lakásban idegenek, apám sehol, anyám sehol. Hazatévedtem, mint holmi ostoba későn érkező, pillanatot elszalasztó. Legyen így, akkor megyek mindig egy irányba, ki fogok érní. De ez is milyen tanács. Fa sincs, nemhogy erdő, se moha, se észak, a Nap meg mintha gúnyt űzne belőlem, lekanyarodott dél felé. Olyan átkozottul ismerős minden, mégsem vagyok sehol. Fogjátok meg a kezem.

Persze azt is rebesgetik Némelyiről, hogy valójában egy beszámíthatatlan fráter, aki semmihez se ért, de mindenről van mondanivalója. Egy fantaszta, aki túlpörgeti a dolgokat, összehord hetet-havat, csak hogy ne kelljen élnie. Éreznie valamit, na, azt végképp. Az ilyen Némelyifélék nem tudnak élni, de meghalni sem, szó ne essék róla. Ezekből a Némelyikből tipikusan soha nem lesz semmi, mondogatják, és ajkukat biggyesztve bólogatnak hozzá elégedetten.

Ám voltak idők, mikor még nem voltak idegenek az ismerős terek, de nagyon is ismerősök voltak az idegenek. Mikor az ismerős és az idegen határa pontosan megrajzolható volt, ott húzódott előtte, és tudta, hogy ha átlépi, az ismeretlenbe lép át. Vagy fordítva, végre hazai környezetbe ér, révbe, közelbe. Mikor ismerős volt a határ, ami az ismerőt és az ismeretlen elválasztotta, miként a kapuk, amik előtt naponta elment, jóllehet, soha nem mert benyitni. Ismert minden apró kiszögellést, erezetet a fán, horzsolásokat, hibákat, vetemedést, a rothadás legkisebb jelét is. A rozsdálló zárat, kilincseket, a zárban felejtett hatalmas kulcsokat, mikhez nem nyúlt soha. Ismerős kapuk voltak ezek, melyek az ismeretlenbe nyíltak. Lépcsőházakba, udvarokba, kertekbe, az üres telekre, melynek végében bódé állt, benne ő, a polcon kistévé, a láncon kutya, szorította a nyakát, nyüszített veszettül.

Mára meg ismeretlen kapui lettek, melyekről nem tudja, hova nyílnak. Meglehet, épp az ismerősbe, s ez elbizonytalanítja. Mert mikor még gyermek volt, többé-kevésbé tudta, hol húzódik a határ, ami az otthonit elválasztja az idegentől. Amin belül a megszokott világ van, a valóság, rajta túl pedig a mese, a képzelet birodalma, szörnyekkel, tündérekkel, vonyító kutyákkal, a parkoló őrével, fülén zsebrádióval, lábánál hősugárázóval.

Mindig ugyanott szálltak le a buszról, majd visszaindultak. Vagy autóval parkoltak le, akkor se távolabb. Bartók Béla út, a vasúti felüljáró után húzódott a határ, azon túl már a vadon volt, a senki földje, a dzsungel, mely veszélyeket rejtett magában. Nem merészkedett volna túl, mert ha eltéved, akkor vége.

Legalább egyszer tévedt volna el.

De fogták a kezét, apai kéz vezette, s ebben a fogásban és vezetésben rajzolódott fel a határ. Úgyszólván ez a kéz alkotta meg a tér ismerőségét, biztonságát, ez formálta meg a teret körülötte, mit belakhatott. A tájékozódási pontokat, határköveket, gyermeki világának egész geometriáját. Jelekkel teli volt ez a világ, jelentésben gazdag a tér. Meghatározott irányokkal, kerülőkkel és visszautakkal, átjárókkal és titkos ösvényekkel. Menekülő útvonalakkal, csapdákkal, csak nagyritkán használt csapásokkal. Kertek alatt mennek haza, mondták, mikor a rendőrt kellett kicselezni este a kocsival. Légvonalban sincs messze, de mi tudunk egy rövidebbet, tréfálkoztak egymás kezét fogva, mert mindez kaland volt, játék, trükkök és cselek sokasága, mégis, játék az ismerőssel, kaland az ismerősön belül, trükkök és cselek az otthonossal szemben. Arra laknak a Badács Katiék, mutatott apja a határon túl egy mellékutcára, a lámpa után, még a nagy kereszteződés előtt. Behajtani tilos tábla, a sarkon lerobbant autó vesztegelt évekig, kész roncs, komisz kölykök másztak bele stikában, utcagyerekek, fel is gyűjtötták, volt belőle kalamajka. Tűzoltók álltak körül, suhancok bámészkodtak, járókelők káromkodtak. Némelyi távolról figyelte vágyakozva, nem mehetett közelebb, állítólag később egy félnótás lakott benne. Nem akart ő utcagyerek lenni, komisz kölyök, félnótás, csak bemenni a mellékutca, befordulni a sarkon, bemászni valami koszosba. Megtudni, mi van a kerítések, a fák mögött, melyek hatalmas koronája eltakarta a kéményeket és az eget. Hiába, végül soha nem látogatták meg a Badácsékat, hamarosan elköltöztek, volt egy lányuk, olyan nagyobbacska, már kezdett nőni a melle, görbén tartotta magát, hogy eltakarja.

A járda innenső fele volt az ösvény, melyen a kéz vezette, hisz voltak innenső és túlsó oldalak. Gyakran használt útvonalak, a jól ismert trafik neonfelirattal, mindig tele csikkartó, bólogató gólya, kacsintós pénztárca, autós-kártyák, furulyás rágók és más csodák. Meg a játékboldt kirakatával, melyben a csodaszámba menő beülő kocsit parkolt, csak egyszer próbálhatta ki, egy körre kölcsönbe, gyorsan véget ért, hiába könyörgött. Voltak aztán tiltott

területek. Odaát, ahol a részegesek tanyáztak, pisaszagban és koszban, itt-ott néhány eldobált lufi, ahogy szülei hívták pironkodva, nem volt szabad felvennie. Az innenső oldalról szaglászott bele a levegőbe, a szél néha áthozta a csípős, szúrós macskahúgyillatot, a sörrel kevert hányásszagot. Megfordult az ismerősség ilyenkor, a túlsó oldal, az elérhetetlen túlpart házai ismerősek lettek, bámulta a homlokzatokat és az erkélyeket, a kiugrókat, balkonokat és ablakokat, míg az ő oldalukon lévőket nem láthatta alulról. Mint ahogy Pestről Budára, vagy Budáról Pestre pillant át valaki. Az ismerős innenső lenti világ az ismerős túlsó fenti világgal kapcsolódott össze, és fordítva, ismeretlen az ismeretlennel. Kettős terek képződtek, szervesültek eggyé, harántmozgások a tekintetben, átlók és ívek, keresztbekapcsolódások, átfedések, egymásba fonódások. Gyermeki tekintete különös geometriája, az ismerősség és ismeretlenség tértapasztalata.

Hát még ha beléptek egy ilyen házba. Kapualj, lépcsőház, udvar, csigalépcső, mind-mind titkokat rejtettek magukban. Emeletek, átjárók, folyosók, hátsó udvarok és persze a csodák két legnagyobbika, a pince és a padlás. Hívogató, fenyegető terek kavalkádja, rejtélyek és jelenések külön világa. Üregek, odúk, kiöblösödések és szűkületek, sehova nem tartozó területek. Menekülés, védelem, bújás és bujkálás.

A félreeső terek azóta sem hagyják nyugodni.

Később aztán, évek múltán Némelyi visszatért, de nem találta az utcát, fel volt túrva minden a környéken, erre fogta a dolgot. Keres valakit, vagy csak lődörög erre, kérdezték a helybeliek gyanakodva, értelmes válasz helyett eloldalgott hát onnan. Így tudta meg, hogy a vasúti felüljárón, sőt a villamosremízen túl is van élet. Hogy ott emberek mászkálnak, veszekednek, szeretnek és meghalnak. Ám hiába járt arrafelé később számtalanszor, elillan a gyermekkori világ. De nem az átépítések, a modern autók, az átrendezett kirakatok miatt. Nem ez számított, hisz az új alól azért kilógott a régi, kibuggyant az egykorvolt világ. Épp csak figyelnie kellett, beleszolgolni a levegőbe, fülelni a hangokra, és az eltemetett város hírt adott magáról. Üzent, hogy ott szunynyad a mélyben, mint száz éve nem cserélt csatornák, huzalok és vezetékek a földfelszín alatt. Akárcsak régi festékrétegek és tapéták, melyeket lakásfelújításnál állt neki buzgón kapargatni.

Hanem a határ eltűnt. Az ismerősség és ismeretlenség határa semmivé lett, hiába kereste megszállottan. Görcsösen igyekezett, hogy előhívjon magában valami nosztalgiát, melankóliát, isten tudja, mit, mely legalább utalna e hiányra. Hasztalan, hisz nem az épületek, autók és kirakatok tűntek el, nem is a vele öregedett emberek, hanem az innenső és a túlsó, a kinti és a bent, a lenti és a fenti. Maga a gyermeki tér geometriája veszett el, amiben felnövekedett, és amit magával hurcolt egykoron.

Mert felnőttkorára valahogy nagyon innensővé vált a világ, tudottá, akármerre járt. Sehoh nem érezte jól magát, minden szörnyen ismerős lett, még az ismeretlen is, legfeljebb utána kellett néznie emitt-amott. Úgyszólván túlságosan közeli lett a létezés, túlságosan átlátszó, és ebbe az átlátszóságba Némelyi valósággal beleszédült. Nem a távolságba, mint mások, ehhez túl jól látott, túl messzire. Ő a közelségben szédelt, a transzparenciában, a túl éles fényben, amelyben annyira határozottak lettek a kontúrok, hogy kivehetővé vált minden. Apró rezdülések, tárgyak szélei, fűszálon mászó bogarak, szemrebbenések. Végül már a látása is védekezett ellene, önkéntelenül a távolba meredt, elmerengett, hogy a közelit ne lássa. Hogy ne érezze, amint ebben az elviselhetetlen átlátszóságban és közelségben rászakad, ráomlik az egész istenverte élete.

Máshol kezdte keresni a túlsót, máshova irányult a képzelete, újfajta távolságok vonzották. Cserbenhagyta a teret, hogy rafináltabb élvezetek után nézzen. Belevetette magát az időbe.

A mélyébe, noha emlékeznie kellett volna arra a pillanatra, amikor elengedte az a kéz. Szentendre vagy Keszthely, de meglehet csak egy pesti nagyáruház volt, ahol magára maradt, eltévedt, noha nem mozdult egy tapodtat sem. Állóhelyt tévedt el, mintegy a mozdulatlan-ságban, a szülői kéztől elhagyott térben, a magára maradt, szabadon engedett időben. Pedig ő maga kérte, kérlelte őket, hisztizett érte. Durcásan, sértődötten, kíváncsian, kalandvágyóan. Tegyenek csak egy kört egész nyugodtan, kerüljék meg arra a háztömböt, mutatott a távolba, ő itt megvárja őket. Menjenek el, induljanak már. Engedje el végre a kéz, jöjjön az új, a hívogató, tekintete legyen szabad, teste váljék elhagyatottá, de elhagyatottságában igazi önmagává. Legalább egyszer hadd próbálja ki.

Am ahogy azok eltűntek a szeme elől, megváltozott minden. Már nem a szentendrei sikátorban ácsorgott, nem a keszthelyi strandon, nem is az áruház fehérműosztályán, hanem az ismeretlenben. Eltűntek az irányok és a távolságok, idegen emberek és tárgyak vették körül, a hely, ahol egyik lábáról a másikra állt, eltűnt a semmiben, a sehohban. Egy félreeső helyen várakozott, s úgyszólván ő maga is félreeső lett. Mintha valahogy félreesett volna egy szempillantás alatt.

Valami akkor végleg eltűnt a szeme elől az ismeretlenben, azóta sem felejt el. Vonzza a látóhatár széle, a horizont, hol lebukik a nap, elúszik egy hajó, kitűnik a képből egy utoljára látott szerető. Nem tudja levenni a szemét a látványról, szinte szerelmes a pillanatba, mikor

még épp látja az eltűnőt, hogy a következőben már csak a hült helyét bámulja. Rámered a hiányra, mely tüntetőleg ott marad, egyszerre vonzza és taszítja. Tetejében mindezt tudja előre, keresi az eltűnést, készül az utolsó pillanatra, mikor még éppen, hogy azután a semmi jöjjön. Majd újakezdi előlről az egészet.

És mialatt Némelyi egyik lábáról a másikra állt ebben a maga választotta félreesésben, az idő is szétesett. Hogy már mióta elmentek, biztos nem jönnek vissza. Ő azért várakozik, hűségesen, kitartóan, céltalanul. Vár a seholban, ahol nem akar telni az idő. 'Régóta', 'nemsokára', 'imént', 'hamarosan', ilyesmiket kellett volna megtanulni ezen a gyorsalpalón, amire magát íratta be gyerekként, ahogy azt is, hogy 'talán egyszer', 'már soha', 'semmikor', 'örökké'. Am hiába volt jó tanuló az iskolában, az idővel hadilábon állt, nehezen tanult és könnyen felejtett, kezdhette előlről az egészet, akárcsak most is. Állt a helynélküli térben, és elvesztette az időérzékét. Egész rövidke élete lepergett előtte e néhány percben, mint ahogy, úgy hallotta, leperg annak is, ki mélybe veti magát, nyakát hurokba hajtja. Zuhanás és fuldoklás. Nevetve hozzátették, hogy van, aki közben hirtelen megöszül, szinte pillanatok alatt, s ha véletlenül túléli, mehet rögtön a fodrászhoz festetni.

A hatalmas eperfát figyelte a szentendrei síkatorban, koronája kitakarta az eget és a kéményeket. Vastag törzse belenőtt a kerítésbe, mégis, mintha az nyársalta volna fel, a sebesülés szélén kezdett összenőni a hús. Váladékozott, megszagolhatná, ám ahhoz el kéne mozdulnia a helyéről, amit nem kockáztathatott meg, mert az erezet ide-oda kacskaringózott előtte, s a látványtól megbolydult benne valami. Ahogy nem tehetett egyetlen lépést sem a keszthelyi strandon, a homok égette a talpát, a murva felhorzsolta, a kiszögellésekbe beleütközött. A bódék között kóválygott előzőleg össze-vissza, főtt kukorica, lángos és vattacukor illata borította be, meg a rothadás és korhadás szaga, mit a nádas felől hozott a szél, elfűjt strandlabdák, elsodort gumimatracok közül, melyek a lehasznált vízibiciklikhez torlódtak. Fellótték a sárga jelzést, fecskék cikáztak arasznyira a gyept felett a négyszögletű vasasztalok alatt. És akkor sem mozdult, mikor az eladónéni szólította meg hatalmas bugyogók mögül az áruházban, lábközépig érő vászoncipőjéből kilógott a lábfeje, hússzínű harisnyában, a sarok repedései átütöttek rajta. Elöl lepattogzott, meggyászú körömlakk, deformálódott lábujjain fényes, kemény bevonatú bütykök, húsos felkarja alól kitüremkedett a hatalmas fekete hónaljszőrzete, végén illatozó izzadságcseppekkel. A nő kedvesen rámosolygott, ne aggódj, te kis pernahajder, majd bemondunk a hangosbemondóban, de ő már rég elfelejtette a nevét. Úgy érezte e végtelen pergés alatt, ő is beleöszül a várakozásba, de belül, a teste belsejében öszül meg. Talán a szívében, mely májusonként valóban nem győzte emlékeztetni még évtizedek múltán sem, hogy valami fontosat veszített el hajdanán.

Jóllehet mégsem egészen így volt. Némelyi valójában nem elvesztette az időérzékét, hanem megszerezte. Kilépett e maga akarta hülye színjátékban az idő előtti létezés rendjéből, melyet a kéz biztosított korábban, s amely most, elengedve az övét, az időbe bocsátotta őt, a káoszba, a semmikorba. Hiszen szülei soha nem jöttek vissza, hiába várt rájuk azon a délutánon, minek is hagyta elengedni a kezét. Akik meg visszajöttek, nem találtak rá, hiába rohantak lélekszakadva, miért is hagyták ott egymagában. Nem rá, csak egy öszülő gyerekre leltek, egy idegenre, aki ettől fogva keresi a még épp elszuttoghatót.

Vonat hold- és napkoronggal, 2013. bronz